

УДК 378.018.43:004:316.77

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-700-703

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

ДЕРУН Єгор –

аспірант кафедри цифрових технологій і професійної освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7098-5070>
e-mail: Egorde34@gmail.com

ІКТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розкрито можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін. Обґрунтовано актуальність проблеми в умовах цифровізації освіти, поширення дезінформації та зростання ролі критичного мислення у професійній підготовці педагогів. Визначено сутність інфомедійної грамотності як інтегрованої складової професійної компетентності майбутнього вчителя. Охарактеризовано потенціал цифрових платформ, пошукових систем, електронних баз даних, освітніх ресурсів і медіасервісів у розвитку навичок пошуку, аналізу, перевірки, оцінювання та створення інформаційного контенту. Наголошено, що цілеспрямоване використання ІКТ сприяє розвитку медіакультури, цифрової компетентності, інформаційної безпеки та готовності майбутніх учителів до ефективної професійної діяльності в сучасному медіапросторі.

Обґрунтовано роль інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін. Розкрито сутність інфомедійної грамотності як інтегрованої складової професійної компетентності педагога, що охоплює інформаційну, медійну, цифрову, комунікативну та ціннісно-етичну складові. Наголошено, що сукупність цих компонентів забезпечує готовність майбутнього вчителя до ефективної професійної діяльності в умовах цифрового суспільства. Охарактеризовано потенціал цифрових платформ, пошукових систем, електронних баз даних, освітніх ресурсів і медіасервісів у розвитку навичок пошуку, аналізу, перевірки, оцінювання та створення інформаційного контенту. Підкреслено, що цілеспрямоване використання ІКТ сприяє розвитку критичного мислення, медіакультури, цифрової компетентності та відповідальної інформаційної поведінки майбутніх педагогів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інфомедійна грамотність, майбутні вчителі, суспільствознавчі дисципліни, медіаосвіта, цифрова компетентність, критичне мислення, цифрове середовище, професійна підготовка, медіакультура.

DERUN Yegor –

Postgraduate student of the Department
of Digital Technologies and Professional Education
of Vinnytsia State Pedagogical University
named after Mykhailo Kotsiubynskyi
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7098-5070>
e-mail: Egorde34@gmail.com

ICT AS A MEANS OF FORMING MEDIA LITERACY OF FUTURE TEACHERS OF SOCIAL SCIENCES

The article reveals the possibilities of using information and communication technologies (ICT) as a means of developing media and information literacy of future teachers of social science disciplines. The relevance of the issue is substantiated in the context of the digitalization of education, the spread of disinformation, and the increasing role of critical thinking in the professional training of teachers. The essence of media and information literacy is defined as an integrated component of the professional competence of a future teacher. The potential of digital platforms, search engines, electronic databases, educational resources, and media services in developing skills of searching, analyzing, verifying, evaluating, and creating information content is characterized. It is emphasized that the purposeful use of ICT contributes to the development of media culture, digital competence, information security, and the readiness of future teachers for effective professional activity in the modern media space.

The role of information and communication technologies in the formation of media and information literacy of future teachers of social science disciplines is substantiated. The essence of media and information literacy is revealed as an integrated component of a teacher's professional competence, encompassing informational, media, digital, communicative, and value-ethical components. It is emphasized that the combination of these components ensures the readiness of future teachers for effective professional activity in the conditions of a digital society. The potential of digital platforms, search engines, electronic databases, educational resources, and media services in developing skills of searching, analyzing, verifying, evaluating, and creating information content is characterized. It is highlighted that the purposeful use of ICT contributes to the development of critical thinking, media culture, digital competence, and responsible information behavior of future teachers.

Key words: information and communication technologies, infomedia literacy, future teachers, social science disciplines, media education, digital competence, critical thinking, digital environment, professional training, media culture.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах цифровізації освіти, стрімкого зростання інформаційних потоків, поширення фейків, маніпуляцій і дезінформації інфомедійна грамотність стає необхідною складовою професійної підготовки сучасного вчителя. Особливої ваги ця проблема набуває у підготовці майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін, оскільки їхня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з формуванням у здобувачів освіти критичного мислення, грома-

дянської свідомості, навичок аналізу суспільних процесів та відповідального споживання інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему медіаосвіти, медіаграмотності та інфомедійної грамотності вивчали О. Волошенюк, В. Іванов, Г. Дегтярьова, І. Старагіна, О. Мокрогуз, Р. Шаламов, Р. Євтушенко, а питання формування медіа- та інфомедійної грамотності майбутніх учителів досліджували Л. Чемоніна, В. Дьоміна, Ю. Казаков та інші науковці [1–4].

Інформаційно-комунікаційні технології в цьому контексті виступають не лише технічним засобом навчання, а й ефективним інструментом розвитку вмінь пошуку, відбору, перевірки, критичного оцінювання, інтерпретації та створення медіаконтенту. Саме тому дослідження можливостей ІКТ у формуванні інфомедійної грамотності майбутніх педагогів є своєчасним і практично значущим. Невизначеними залишаються питання сутності, структури, критеріїв і педагогічних умов формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін засобами ІКТ, а також методичного забезпечення й оцінки ефективності використання цифрових інструментів у цьому процесі.

Метою статті є обґрунтування можливостей інформаційно-комунікаційних технологій як засобу формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін та визначення їх ролі у розвитку критичного мислення, цифрової компетентності й навичок роботи з інформацією в сучасному медіапросторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інфомедійна грамотність є результатом цілеспрямованої медіаосвіти. В Україні її розвиток ґрунтується на новій редакції Концепції впровадження медіаосвіти, що враховує стан медіакультури громадян, міжна-

родний досвід і сучасні вимоги до педагога. Практична реалізація медіаосвіти здійснюється через експериментальне впровадження, розроблення навчальних програм і посібників, спрямованих на інтеграцію медіаосвіти в освітній процес [1, 4].

Інфомедійна грамотність визначається як інтегрована складова професійної компетентності майбутнього вчителя, оскільки поєднує сукупність знань, умінь, навичок і ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві. Її складовими (табл. 1) є інформаційна компетентність, що передбачає вміння здійснювати пошук, відбір, аналіз і перевірку інформації; медіаграмотність, яка забезпечує здатність критично сприймати медіаконтент, розпізнавати маніпуляції, фейки та дезінформацію; цифрова компетентність, пов'язана з умінням використовувати інформаційно-комунікаційні технології та цифрові ресурси в освітньому процесі; комунікативна складова, що сприяє ефективній взаємодії в медіапросторі; а також ціннісно-етична складова, яка формує відповідальне й безпечне використання інформації та медіа. Сукупність цих компонентів забезпечує готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності в умовах цифрового суспільства та сучасного медіасередовища [2, 4].

Таблиця 1

Складові інфомедійної грамотності майбутнього вчителя

Складова	Зміст
Інформаційна компетентність	Уміння здійснювати пошук, відбір, аналіз, перевірку та систематизацію інформації.
Медіаграмотність	Здатність критично сприймати медіаконтент, розпізнавати маніпуляції, фейки та дезінформацію.
Цифрова компетентність	Уміння використовувати ІКТ, цифрові ресурси та онлайн-інструменти в освітньому процесі.
Комунікативна складова	Здатність ефективно взаємодіяти, обмінюватися інформацією та працювати в сучасному медіапросторі.
Ціннісно-етична складова	Відповідальне, безпечне й етичне використання інформації, медіа та цифрових технологій.
Професійно-педагогічна готовність	Здатність застосовувати інфомедійну грамотність у професійній діяльності та формувати її в учнів.

В таблиці відображено основні складові інфомедійної грамотності майбутнього вчителя як інтегрованої складової його професійної компетентності. У ній показано, що інфомедійна грамотність має комплексний характер і поєднує інформаційну, медійну, цифрову, комунікативну та ціннісно-етичну складові. Інформаційна компетентність забезпечує вміння здійснювати пошук, відбір, аналіз і перевірку інформації, тоді як медіаграмотність сприяє критичному сприйняттю медіаконтенту та розпізнаванню маніпулятивних впливів. Цифрова компетентність пов'язана з ефективним використанням ІКТ і цифрових ресурсів у професійній діяльності. Водночас комунікативна складова забезпечує результативну взаємодію в сучасному медіапросторі, а ціннісно-етична формує відповідальне й безпечне використання інформації та медіа. Сукупність представлених компонентів забезпечує готовність майбутнього вчителя до ефективної професійної діяльності в умовах цифрового суспільства.

Саме тому формування інфомедійної грамотності потребує цілеспрямованого використання цифрових інструментів, які дають змогу поєднати теоретичні знання з практичними навичками роботи з інформацією. У професійній підготовці майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін ІКТ виступають не лише технічним засобом навчання, а й

ефективним педагогічним ресурсом розвитку критичного мислення, медіакультури та відповідальної інформаційної поведінки [1, 2].

Потенціал цифрових платформ, пошукових систем, електронних баз даних, освітніх ресурсів і медіасервісів у формуванні інфомедійної грамотності зумовлений їхніми широкими можливостями щодо доступу, опрацювання та створення інформації. Цифрові платформи забезпечують організацію навчальної взаємодії, спільної роботи та комунікації учасників освітнього процесу. Пошукові системи сприяють розвитку навичок ефективного пошуку, відбору та первинного аналізу інформації, а електронні бази даних дозволяють працювати з науково перевіреними джерелами, оцінювати їхню достовірність і наукову цінність. Освітні ресурси розширюють можливості самоосвіти, доступу до сучасного навчального контенту та розвитку критичного мислення. Водночас медіасервіси створюють умови для візуалізації, інтерпретації, представлення та створення власного інформаційного контенту, що сприяє формуванню медіакультури, цифрової компетентності та здатності відповідально взаємодіяти в сучасному медіапросторі.

Прикладами цифрових засобів, що сприяють розвитку навичок пошуку, аналізу, перевірки, оцінювання та створення інформаційного контенту, є [2, 3]:

1. цифрові платформи: Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Zoom – забезпечують організацію навчання, комунікацію, спільну роботу та обмін інформацією;

2. пошукові системи: Google, Google Scholar, Bing – сприяють формуванню навичок пошуку, відбору та первинного аналізу інформації;

3. електронні бази даних: Scopus, Web of Science, ERIC, «Наукова періодика України» – дозволяють працювати з науково перевіреними джерелами, оцінювати їхню достовірність і наукову цінність;

4. освітні ресурси: Prometheus, EdEra, Coursera, Всеукраїнська школа онлайн – забезпечують доступ до сучасного навчального контенту та можливості самоосвіти;

5. медіасервіси: YouTube, Canva, Padlet, Menti-meter, Kahoot – сприяють створенню, візуалізації, представленню й інтерактивному обговоренню інформаційного контенту.

Отже, цифрові платформи, пошукові системи, електронні бази даних, освітні ресурси та медіасервіси мають значний потенціал у формуванні інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін. Їх використання сприяє розвитку навичок пошуку, відбору, аналізу, перевірки, оцінювання та створення інформаційного контенту. ІКТ забезпечують доступ до достовірних джерел, підтримують критичне мислення, розвивають цифрову компетентність і медіакультуру, а також формують готовність майбутніх педагогів ефективно використовувати медіаресурси в освітньому процесі.

Саме тому цілеспрямоване використання ІКТ у підготовці майбутніх учителів є важливим, оскільки сучасна освіта дедалі більше пов'язана з цифровими ресурсами, онлайн-комунікацією та медіасередовищем. Робота з цифровими платформами, електронними освітніми ресурсами, мультимедійними матеріалами й онлайн-інструментами формує в студентів уміння критично добирати, аналізувати, створювати та безпечно використовувати інформацію.

Завдяки цьому розвивається медіакультура, адже майбутні педагоги вчать не лише споживати медіаконтент, а й оцінювати його достовірність, етичність і педагогічну доцільність. Водночас формується цифрова компетентність: уміння застосовувати ІКТ для навчання, комунікації, організації освітнього процесу та професійного саморозвитку [1, 4].

Окремого значення набуває інформаційна безпека, оскільки вчитель має вміти захищати персональні дані, розпізнавати фейки, уникати маніпуляцій і навчати цьому учнів. Отже, системне й педагогічно вмотивоване використання ІКТ готує майбутніх учителів до ефективної професійної діяльності в умовах сучасного медіапростору, де цифрові технології є невід'ємною частиною освіти.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології є важливим засобом формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін. Їх цілеспрямоване використання сприяє розвитку критичного мислення, цифрової компетентності, умінь аналізувати, оцінювати й безпечно використовувати інформацію. Такі тенденції забезпечують готовність майбутніх педагогів до ефективної професійної діяльності в умовах сучасного медіапростору та до формування інфомедійної грамотності в учнів.

Згідно того, інфомедійна грамотність майбутнього вчителя є інтегрованою складовою його професійної компетентності, що поєднує інформаційну, медійну, цифрову, комунікативну та ціннісно-етичну складові. Її формування забезпечує здатність педагога критично працювати з інформацією, безпечно й відповідально використовувати медіа та цифрові ресурси, а також ефективно взаємодіяти в сучасному медіапросторі. Цілеспрямоване використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін сприяє розвитку критичного мислення, медіакультури, цифрової компетентності та професійно-педагогічної готовності до формування інфомедійної грамотності в учнів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та експериментальній перевірці ефективних методик формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальним є також дослідження можливостей інтеграції цифрових платформ, медіасервісів і технологій штучного інтелекту в освітній процес закладів вищої освіти. Подальшого вивчення потребують педагогічні умови розвитку критичного мислення, медіакультури та відповідальної інформаційної поведінки майбутніх педагогів в умовах цифровізації освіти й активного поширення медіаконтенту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бакка Т., Бурім О., Волошенюк О., Євтушенко Р., Мелешченко Т., Мокрогуз О. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 243 с.
2. Волошенюк О., Дегтярєва Г., Шаламов Р. Практична медіаграмотність у НУШ. 5–7 класи: навчальний посібник. Київ: Центр вільної преси, 2024. 181 с.
3. Іванов В., Волошенюк О. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
4. Мокрогуз О. Основи медіаграмотності. 5–6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / за ред. О. Волошенюк, В. Іванова, Р. Євтушенко. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 25 с.

REFERENCES

1. Bakka, T., Burim, O., Volosheniuk, O., Yevtushenko, R., Meleshchenko, T., & Mokrohuz, O. (2016). Mediahramotnist ta krytychne myslennia na urokakh suspilstvoznavstva [Media literacy and critical thinking in social studies lessons]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy. 243 s. [in Ukrainian]
2. Ivanov, V., & Volosheniuk, O. (2012). Mediaosvita ta mediahramotnist [Media education and media literacy]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy. 352 s. [in Ukrainian]
3. Mokrohuz, O. (2023). Osnovy mediahramotnosti. 5–6 klasy: modelna navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Fundamentals of media literacy. Grades 5–6: model curriculum for general secondary education institutions]. Kyiv: Akademiia ukrainskoi presy, Tsentr vilnoi presy. 25 s. [in Ukrainian]
4. Volosheniuk, O., Dehtiarova, H., & Shalamov, R. (2024). Praktychna mediahramotnist u NUSH. 5–7 klasy [Practical media literacy in the New Ukrainian School. Grades 5–7]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy. 181 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДЕРУН Єгор – аспірант кафедри цифрових технологій і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: ІКТ як засіб формування інформаційної грамотності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DERUN Yegor – Postgraduate student of the Department of Digital Technologies and Professional Education of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi.

Scientific interests: ICT as a means of forming media literacy of future teachers of social sciences.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 29.03.2026 р.

УДК 72.01:004.9

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-703-708

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

ЕРМАКОВ Сергій –

викладач фахових дисциплін, спеціаліст першої категорії Кам'янець-Подільського фахового коледжу будівництва архітектури та дизайну завідувач навчально-наукової лабораторії «DAK GPS» закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6840-5309>
e-mail: ermkov@gmail.com

МАРЧУК Елла –

заступник директора з навчальної роботи, спеціаліст вищої категорії Кам'янець-Подільського фахового коледжу будівництва архітектури та дизайну
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7776-110X>
e-mail: ella.marchuk@gmail.com

СЕМЕНИШЕНА Руслана –

кандидат педагогічних наук доцент, кафедри технічного сервісу і загальнотехнічних дисциплін закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2969-3635>
e-mail: alexrusl@ukr.net

ОЛЕКСІЙКО Сергій –

викладач фахових дисциплін, відокремленого структурного підрозділу «Хотинський фаховий коледж», асистент кафедри тракторів, автомобілів та енергетичних засобів закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3092-6790>
e-mail: ovstt@i.ua

ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПЕРСПЕКТИВНОМУ КРЕСЛЕННІ АРХІТЕКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ НА ОСНОВІ ПОЄДНАННЯ МЕТОДУ АРХІТЕКТОРА ТА МЕТОДУ СІТКИ

У статті розглянуто проблему формування графічної компетентності студентів архітектурних і дизайнерських спеціальностей у процесі навчання перспективного креслення. Наголошено, що здатність правильно відтворювати просторові характеристики архітектурних об'єктів і їх взаємозв'язок із навколишнім середовищем є важливою складовою професійної підготовки майбутніх архітекторів. Проаналізовано особливості застосування традиційних методів побудови перспективних зображень у навчальному процесі та визначено їх можливості й обмеження під час виконання комплексних графічних завдань, пов'язаних із зображенням забудованих територій.

Обґрунтовано доцільність поєднання методу архітектора та методу перспективної сітки для побудови перспективи району з домінуючим архітектурним об'єктом. Запропоновано комбінований підхід, який передбачає поетапне використання цих методів з метою забезпечення просторової узгодженості між основною будівлею та елементами навколишнього середовища. Розроблено алгоритм побудови перспективного зображення, що включає визначення точки зору, лінії горизонту та точок сходу, формування плану району в узгодженому масштабі, визначення положення картинної площини, побудову перспективної сітки та подальше викреслювання об'єктів середовища у відповідності до отриманої просторової структури.

Показано, що застосування запропонованої методики сприяє підвищенню точності перспективних побудов, зменшенню типових помилок, пов'язаних із порушенням масштабності та перспективних співвідношень, а також покращує розуміння студентами просторової організації архітектурного середовища. Визначено педагогічну ефективність використання комбінованого методу у навчальному процесі під час вивчення дисциплін, пов'язаних з архітектурною графікою, кресленням та нарисною геометрією. Запропонований підхід може бути використаний у практичній підготовці студентів, при виконанні комплексних навчальних завдань, курсових і проєктних робіт, а також у подальшому вдосконаленні методики викладання графічних дисциплін архітектурного спрямування.

Ключові слова: методика викладання, креслення, архітектурна графіка, перспективне креслення, метод архітектора, метод перспективної сітки, графічна компетентність.